

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цанка Златева Попзлатева
СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ, катедра Логопедия

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“ в област на висше образование 1. Педагогика, Професионално направление 1. 2. Педагогика (Специална педагогика)

Тема: ДИФЕРЕНЦИРАНИ СТРАТЕГИИ И ТЕХНИКИ ПРИ ПРЕПОДАВАНЕТО НА ФИЗИКА НА УЧЕНИЦИ С РАЗСТРОЙСТВО ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР

Автор: Елени Николаос Кескилиду

Научен ръководител съм на Елени Кескилиду, която премина обучение в редовна форма по докторантска програма „Специална педагогика“ (английски език) към катедра Специална педагогика, ФНОИ в СУ в периода от 2018-2021 година. Със заповед № РД-38-158/ 04.04.2023 г. на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ участвам в научното жури за осигуряване на процедура по защитата на нейния дисертационен труд. Докторантката е представила пълен комплект от изискваните материали на хартиен и електронен носител, в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на СУ,

Тематиката на представения дисертационен труд е насочена към проучване на иновационни педагогически стратегии и методи, които се вписват в идеите на приобщаващото образование и конструктивистката теория за учене и преподаване в ученическия клас с отчитането на разнообразието и индивидуалните потребности на всеки учениците. Предизвикателствата за качествено образование пред реформиращите се европейски системи са много, но децата с нарушения от аутистичния спектър (НАС) са популация, идентифицирана преди 70-години, все продължават да бъдат загадка по отношение на своите проблеми и възможности. Последните ревизии на DSM-5 (2013) и МКБ-11 (2018) демонстрират изключителен прогрес и успяват да постигнат консенсус за общ синдром на аутизъм с възможности за проява в различна степен, а също с или без съпътстващо интелектуално или езиково нарушение. Всяка от идентифицираните в МКБ-11 подкатегории има качествено различен профил на учене, което прави вариращи и условията на тяхното образование. Като елиминират посочването на конкретни диагнози

(например Аспергер синдром), съвременните изследователи заявяват, че част от учениците с НАС могат да следват програмите на масовото училище и да имат сравними постижение с другите учениците. Дисертационният труд е насочен именно към тази част от учениците с аутизъм, които са постигнали равнище, позволяващо да учат в гимназиален клас и да изучават естествени науки с високо равнище на абстрактност. Защи́тава се тезата, че въпреки съществуващия когнитивен потенциал, учениците с НАС се нуждаят от смяна на традиционните начини на преподаване и учене и разработване на нови стратегии в контекста на конструктивисткия метод на преподаване. Направеният избор на методологията за преподаване на физика в горен гимназиален курс чрез декомпозиране (анализ) на сложна дейност в отделни стъпки и тяхното структуриране във времева и логична последователност, според индивидуалните характеристики на ученика и неговите потребности от подкрепа, разчупва дълго поддържани нагласи към ограничения потенциал на децата с НАС.

Дисертационният труд е представен в обем от 186 страници. Структурата е изградена от въведение, три основни глави, заключение, библиография, допълнена с приложения. Библиографията обхваща около 223 литературни източника, от които 135 на английски език и 68 на гръцки език с не преведени на английски език заглавия.

Първата глава поставя на научната дискусия проблема за образованието на ученици с нарушение от аутистичния спектър в контекста на социалното приобщаване на хората с увреждания. Докторантката се позовава на широк преглед на специализирана литература в проследяването на международни и европейски идеи а за интеграция в масовите училища с нейния ограничен ефект и предимствата на концепцията за приобщаващо образование на всички деца, включително и тези със специални потребности. Образователните политики, съвременните законодателство и последователните реформи в Гърция в сферата на специалното образование са разгледани аналитично и това е предпоставка за представяне на предизвикателствата, свързани със специалните образователни потребности на деца и ученици с НАС. Приложеният систематичен исторически преглед на изследователските концепции за същността на феномена и неговата дефиниция са показателни задълбоченото проникване в сложния комплекс от вътрешни биологични и психологични условия и променящите се социални и образователни предпоставки за развитие и обучение на децата с аутистичен

синдром. Докторантката е обърнала сериозно внимание на съществените промени в диагностичните критерии в медицинските международни класификации на НАС, които отразяват съвременните виждания за хетерогенност на тази детска популация и необходимост от диференцирана социална и образователна подкрепа в различните възрастови стадии. Добре мотивирана е нуждата от разработване и прилагане на иновационна методология и стратегии за преподаване, които в акорд с конструктивистката теория на приобщаващото образование да разчупя традиционните дидактически подходи и образователни ресурси. От прегледа на теоретичните модели за преподаване докторантката е успяла да извлече три категории стратегии, като особено адекватни за учениците с НАС: Преподаване – Учене стратегии; Психолого-педагогически стратегии; Организационни и административни стратегии. В съответствие с тях са систематизирани методи и техники на преподаване, като особен фокус е методът на Анализ на задачи и верижното им свързване. В тази част на дисертационния труд Елени Кескилиду предлага на обсъждане конкретната възможност за прилагане на тези малко познати в досегашната образователна практиката модели, стратегии, методи и прийоми на преподаване върху раздел от учебното съдържание по физика в гимназиален курс – Енергия. Систематизирана е информацията за научното знание, умствените представи и педагогическата среда за преподаване концепцията за „Енергия“.

Считам, че авторката е успяла по систематичен начин да изведе своята теоретична позиция за обучението по природни науки в горна училищна степен чрез диференциран подход към учебното съдържание и към индивидуалните потребности на обучаваните ученици.

Методологията на изследването е адекватно разработена с дефинирана предметна област, научна теза, цел, задачи и хипотези. Проведен е обучаващ педагогически експеримент с учебно съдържание по Физика - раздел Енергия и цел проследяване на ефекта от приложен Метод за анализ на задача при 18 ученика с НАС. Разработен е инструментариум с количествени показатели за проверка на началната и крайната компетентност на учениците по темата. Ключовата симптоматика за нарушение от аутистичния спектър е описана коректно за всеки ученик. Видно е, че при повечето ученици има съпътстващ езиков проблем, но липса съпътстващо интелектуално нарушение.

Специално внимание е отделено за подготовка на образователните ресурси,

свързани със преподаването на всяка от идентифицираните стъпки от учебното съдържание. Подготвени са изследователски протоколи с планирани дейности на учителя в подкрепа на ученика и с конкретни очаквани знания, умения или промени в понятията на ученика. Деветте изследователски протокола са трансформирани в 9 индивидуални работни листове към тях, респективно за 18-те обучавани ученика.

Методологичната част извежда адекватни на целите и задачите независими и зависими променливи, което е предпоставка за количествената обработка на емпиричната информация.

Трета глава систематизира получените резултати и ги поставя на дискусия. В логична последователност са изложени количествени данни и качествени анализи на когнитивния прогрес на учениците. Те са подкрепени с отлично оформени таблици, графики и фигури. Наблюдаван е значим скок от ограничени житейски представи за енергия на учениците към високо и средно равнище на усвоените понятия от значителен брой ученици. Направен е извод, че учениците имат механизъм за мислене, линейно причинно-следствено разсъждение, което при определени педагогически условия може да бъде активирано и че междуполовите различия не са значим фактор за училищните постижения.

По мое мнение приносните моменти на дисертационния труд са добре систематизирани от докторанта и са в съзвучие с научните постижения и реалните нужди на реформиращата се образователна практика с хетерогенната популация на ученици от аутистичния спектър от горните училищни степени.

Като научен ръководител на Елени Кескилиду имах възможност да проследя образователното ѝ и научно израстване, съпроводено от редица предизвикателства, произтичащи от новия научен поглед към възможностите на учениците с НАС и новите образователни условия, които създават твърде широко поле за творчество на учителите. Считаю, че Елени Кескилиду успя да се справи с един сложен проблем и креативно разработи модел, успешно апробиран в рамките на дисертационния труд и собствената ѝ практика на дългогодишен учител по природни науки .

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Елени Кескилиду се отличава с теоретични, научно-методически и научно-приложни резултати, които могат да бъдат оценени като оригинален принос в педагогическите науки.

Заявявам своята положителна оценка за дисертационното изследване на Елени Кескилиду и убедено предлагам на почитаемото научно жури да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 2. Педагогически науки 2.1. професионално направление Педагогика (Специална педагогика).

31.05.2023 г.

Проф. д-р Цанка Попзлатева